

**ТАРАВИХЪ ЛАМАЗ
(ТЕРХЪ ЛАМАЗ)
СОЛАТУТ-ТАРАВИХЪ**

Адама Султана Олхазар

Къинхетаме а, къинхетам беш а волчу АллахІан цІарца!

Тарáвúхь ламазан хадам

Тарáвúхь ламаз – иза къабсттина мархин баттахь, пхьубйра ламазал тІаьхьа дуьйна Іубйра ламазан хан кхаччалц йолчу юкъахь деш долу суннат ламаз ду.

Тарáвúхь ламазан хьукм

Тарáвúхь ламаз чІагІдина суннат ду. Иза суннат хилар тІехь массо Іелам-нехан барт хилла а бу.

Тарáвúхь ламазан дозалла

Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: *«Рамадан бат т ахь, иза бакъ хиларх а, парз хиларх а т еша а т ешаш, шена мел хиларга дог а дохуш, АллахІа доьхьа цу бет т ан буййсанашкахь ламазаш динчунна гечдийр ду цуьнан дІадаханчу къиношна»*.¹ Кхин а аьлла цо – Делера салават а, салам а хуьлда цунна –: *«Бакъдолуш, нуьцкъала а, сийлахь а волчу АллахІа парз дина рамадан бат т ахь марха кхабар, ас суннат дина цу бат т ахь ламазаш дар. Рамадан бут т бакъ хиларх а, парз хиларх а т еша а т ешаш, шена мел хиларга дог а дохуш, АллахІа доьхьа цу бат т ахь марханаш кхаьбнарг а, ламазаш динарг а къинохь цІанлур ву, шен нанас ша доьхьара винчу хенахь санна»*.² Оцу хьадисашкахь хьахийна долу *«цуьнан буййсанна ламазаш дар»* бохург таравихь ламазаш дича а кхочуш хуьлу, Имам Нававийс – Дала къинхетам бойла цунах – доьхьаралера хьадисан маъІна деш ма-аллара.

Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – кхин а аьлла таравихь ламазех лаьцна: *«Имам вáллалц цуьнца (т аравихь) ламаз динчунна АллахІа иза яздийр ду цо и буйса ерриге ламаз деш яьккхича санна»*.³

Тарáвúхь ламаз жамаІатца а, ша цхьамма а дар

Таравихь ламаз жамаІатца дар гІолий а, мелехь а, деза а ду, ша цхьамма дечул а, хІунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – цхьайолчу хенахь иза жамаІатца дина долу дела, цул тІаьхьа, Іумара – Дела реза хуьлда цунна – ша халиф волчу заманахь асхьабашка иза жамаІатца дайтина дела, массо асхьабаша хІетахь иза жамаІатца дина а долу дела. Луучо ша цхьамма дича а нийса хуьлуш ду иза, делахь а гІолий дерг а, деза дерг а дитина хуьлу иза ша цхьамма динчо. Цхьаболчу Іелам-наха аьлла: рамадан баттахь маьждиг чохь таравихь ламазаш данне а ца деш дитар мегаш дац.⁴

Тарáвúхь ламазан хан

Цуьнан хан пхьубйра ламаз динчул тІаьхьа дІайолалой, Іубйра ламазан хан кхаччалц ю.

Тарáвúхь ламазан ракаІаташ

¹ Бухари, Муслим.

² Ахьмад, Насай, Ибн МаджахІ.

³ Ахьмад, Абу Давуд, Насай, Ибн МаджахІ.

⁴ «Порхьут-гасрїб» тІехь Имам Ал-Іирокьийс дийцина иза.

Таравихь ламазан ракалаташ йа бархI ракалат ду, йа ткъа ракалат ду. БархI ракалат хилар деана Iаишас – Делера реза хуьлда цунна – аьллачу дашехь, - «Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – буйсанна деш долу ламазаш сов ца дохура цхайт т а ракалат ал, рамадан бат т ахь а, йа кхечу бет т анашкахь а».⁵ Ткъа оцу цхайтта ракалат юкъара кхоь витр ламаз ду, диссина бархI таравихь ламазана ду. Кхин а, Iумаран – Делера реза хуьлда цунна – заманахь, цо асхьабаш таравихь ламаз дан жамалатехь гулбинчу хенахь, цара а цхайтта ракалат динера аьлла деана ду.⁶ Кхин а, цара цу хенахь, витр ламаз доцург, ткъа ракалат таравихь ламазаш динера аьлла деана а ду,⁷ цундела иза ткъа ракалат даран тешалла ду. Цхайболчу Iелам-наха хIара тIаьххьарниг иснадаца нийса дац аьлла, цхайболчара нийса ду аьлла, цигара схьа цхайболчара бархI ракалат дича Iюлий ду аьлла, вукхара ткъа ракалат дича а дика ду аьлла.

Таравихь ламазехь доьшу сураташ

Таравихь ламазехь къаьсттина цхьа сураташ дешар, йа хIоккхул-оццул дешар суннатехь деана дац. Ткъа дукхах болчу Iелам-наха, таравихь ламазашкахь берриге баттахь Къуръан цкъа дешна чекхдаьккхича дика ду аьлла, хIора буйсанна цхьацца жуз доьшуш. Иза дича дика дерг а, мелехь дерг а ду, луучо кхин а кIеззиг деша а мегаш ду.

Таравихь ламазан куц

Таравихь ламазан куц кхидолчу ламазийн куц санна ду.

Таравихь ламаз дIадолош, азан даран а, къамат даран а меттана «Ассолату джамиIахI» эр ду. Цхайболчу Iелам-наха, иза хIора керла ламаз дIа мел доладо эр ду аьлла, цхайболчара доьххьара ламаз дIадолош аьлча тоьар ду аьлла. И дешнаш олуш хезча, къаматехь санна, хезаш волчо эр ду: «Iа хьавла ва лIа къуввата иллIа биллIахI». «Ассолату джамиIахI» хIора ламазана алар а, цунна жоп луш «Iа хьавла ва лIа къуввата иллIа биллIахI» алар а суннатехь къастийна деана а дац, йа ШафиIийн мазIабера хьалхалерачу Iелам-наха хьахийна а дац, цундела уьш иштта ца олуш Iаддитича а тIалат дац.

Ниййат дечу хенахь, таравихь ламазана ниййат хила деза, йа рамадан беттан буйсанна ден ламаз дан аьлла ниййат хила деза, юкъара суннат дан аьлла ниййат дича таравихь ламаз хир дац иза.

Таравихь ламазехь «Фатихьат» а, цул тIаьхьа доьшу сураташ а чIогIа дешар суннат ду.

Таравихь ламаз деш хIора шина ракалатал тIаьхьа салам дала деза, диь ракалат цхьана саламца дар нийса дац. Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «Буйсанна деш долу ламаз шишша ракалат ду».⁸

ХIора ши ламаз дIа мел долу, садаIар дика ду, луучо Къуръан доьшуш, йа зикр деш, йа хьехам беш. Иза иштта дика хилар вайна девза, хьалха-хьалха хиллачу бусалба наха иза деш хилла хиларца. Iелам-наха ма-аллара, цара, шаьш таравихь ламазаш дехха деш хиларна, хIора диь ракалат дIа мел-дели садоIуш хилла, ткъа Маккахь болчара хIора диь ракалатал тIаьхьа тIаваф деш хилла.

⁵ Бухари, Муслим.

⁶ Малик, Саид ибн Мансур.

⁷ БайхIакхий.

⁸ Бухари, Муслим.

«Таравихъ» - аьлла оцу ламазан це а «тарв́ихъахI» - «садаар» бохучу даш тIера схъа тиллина ю, хIора шина ламаз юкъахъ цара садоIуш хилла дела.

Тарав́ихъ ламазал тIаьхъа витр ламаз дар

Витр ламаз жамаIатца дар суннат дац, мархин баттахъ бен. Рамадан баттахъ витр ламаз жамаIатца дар суннат ду, таравихъ ламазел тIаьхъа деш делахъ а, дацахъ а.

Нагахъ санна ша Iуьйкъа ламаз дийр делахъ, витр ламаз цул тIаьхъа дан тIаьхъататтар Iолий ду, таравихъ ламазал тIаьхъа а ца деш, ткъа шена луучо таравихъ ламазел тIаьхъа жамаIатца а дийр ду иза.

Таравихъ ламазел тIаьхъа витр ламаз цкъа динчул тIаьхъа, Iуьйкъа ламазал тIаьхъа юха дан мегар дац витр ламаз, хIунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла долу дела: «Цхъана буьйсана чохъ ши витр дац».⁹

⁹ Абу Давуд, Тирмизий, Насайй.